

Dory Reiling*¹

Informatietechnologie in de rechtspraak in Europa:

Opinies, praktijk en innovatie

Rechtspraak en Informatietechnologie is het onderwerp van de 14^e Opinion van de Adviesraad van Europese Rechters. IT in de rechtspraak betekent beter toegang tot informatie voor rechters en ook voor burgers. Er is bezorgdheid over de vrijheid van de rechter om de procedure te bepalen. In de praktijk blijkt de IT tot innovatie te leiden, maar is het een uitdaging voor de besturing van de rechtspraak.

Informatietechnologie (IT) in de rechtspraak is een hot issue en een problematisch onderwerp tegelijk. Lopen wij achter bij het buitenland, bij ander organisaties, waarom is het zo moeilijk en wat zou er nu eigenlijk eerst moeten gebeuren? In 2011 was ik adviserend expert bij de totstandkoming van Opinion 14, over rechtspraak en informatietechnologie, van de Adviesraad van Europese Rechters. Dit artikel is een reflectie op het proces en het resultaat van Opinion 14. Het biedt inzicht in de mogelijkheden en risico's van IT in de rechtspraak, op basis van een analyse van de stand van de IT in de rechtspraak in Europa. Het is een bewerking van een artikel voor de International Journal for Court Administration dat dient als vooruitblik op het forum over innovatieve technologie op de internationale conferentie over het besturen van gerechten in Den Haag in juni 2012.

Leeswijzer

Deel 1 van dit artikel bevat een analyse van de trends in Opinion 14. Deel 2 gaat over de totstandkoming van de Opinion. Deel 3 beschrijft wat we nu, op basis van onderzoek, weten over vraag welke IT in de rechtspraak in Europa wordt gebruikt, en hoe deze de rechtspraak heeft veranderd.

Trends

We kijken eerst naar de trends in Opinion 14. Er was veel discussie over de vraag wat er wel of niet in moest. De teneur onder de deelnemers was positief, want IT biedt een aantal duidelijke voordelen. Maar, zo benadrukte iemand, als daar te veel nadruk op wordt gelegd dan lijkt het alsof de rechtspraak totnogtoe eigenlijk niet zo best heeft gewerkt, en dat kan toch de bedoeling niet zijn. Toch zijn er ook grote zorgen. En tenslotte: wat staat er niet in, maar had in mijn ogen eigenlijk niet mogen ontbreken?

Wat staat voorop?

CCJE is heel enthousiast over kennismanagement voor rechters. Elektronische toegang tot juridische informatie, vooral jurisprudentiedatabases, wordt als een grote stap voorwaarts beschouwd. Opinion 14 is ook blij dat de burger betere toegang tot juridische informatie en tot de gerechten krijgt. Digitale toegang en toegang tot de registratiesystemen van het gerecht worden

¹ Mr. Dr. A.D. Reiling is senior rechter in de rechtbank Amsterdam en voorzitter van de gebruikersraad kennissystemen. Zij promoveerde in 2009 op informatietechnologie en rechtspraakvorming.

gezien als betere dienstverlening aan de burger. Deel 3.1 van dit artikel gaat dieper in op digitale toegang.

Wat zijn de grootste zorgen?

CCJE maakt zich vooral zorgen om het effect van IT op de vrijheid van de rechter om de procedure te bepalen en zaken af te doen (meer daarover in deel 3.2). Het risico voor de onafhankelijkheid van de individuele rechter wordt beschouwd als zeer ernstig. Deze zorg kan heel goed te maken hebben met manier waarop er over IT wordt beslist. Die beslissingen worden genomen door bestuursorganen zoals een Raad voor de Rechtspraak, het bestuursorgaan van de gerechten, het Ministerie van Justitie of het hoogste gerecht, maar in meer dan de helft van de lidstaten van de Raad van Europa zijn de rechters niet bij deze besluitvorming betrokken. Over onafhankelijkheid en besturing staat meer in deel 3.3.

IT biedt de burger betere toegang tot de rechter. De grootste zorg is de vrijheid van de rechter om de procedure te bepalen

Wat kwam er niet in?

IT is voortdurend in ontwikkeling. Elke bespreking zal dus dingen missen. Op dit moment zijn dat bijvoorbeeld sociale media, wikitechnologie en mobiele technologie.

De belangrijkste lacunes zijn in mijn ogen wetgeving, uitwisseling van ervaring tussen landen, besturing van de IT en technologie voor de zittingszaal.

Het meest onderbelichte onderwerp in Europa is de technologie voor de zittingszaal, vooral in vergelijking met common law systemen zoals de VS. Die gebruiken IT ook al veel langer, en het onmiddellijkheidsbeginsel legt veel meer nadruk op de zitting. Naarmate de zitting ook bij ons belangrijker wordt verdient de digitale zittingszaal meer aandacht.

De wetgeving maakt nog lang niet overal gebruik van elektronische informatie mogelijk. CCJE had daarover een aanbeveling kunnen doen.

Ik had zelf graag een aanbeveling willen zien over samenwerking en uitwisseling op het terrein van IT tussen rechtspraak in de lidstaten. We kunnen van elkaars ervaring leren, juist omdat IT steeds in ontwikkeling is. Zo zijn bijvoorbeeld de eisen aan digitale toegang dermate verschillend dat je je afvraagt of een uitwisseling van ervaringen hier en daar de invoering niet zou vereenvoudigen. CCJE zou een forum kunnen zijn voor het delen van ervaring. Daarnaast heb ik altijd meer experimenten bepleit, om de behoeften van de rechtspraak te vertalen in IT-toepassingen. De resultaten ervan zijn belangrijk voor innovatie. Daarover gaat de volgende paragraaf van deze korte beschouwing.

Innovatie

De invoering van IT in de rechtspraak in Europa heeft de manier waarop recht wordt gesproken flink beïnvloed. Dat kan ten goede, maar ook ten nadele zijn.

De innovatie die we in de rechtspraak kunnen waarnemen zit hem in verandering van taakverdeling tussen rechters en hun ondersteuning (zie hiervoor deel 3.2), en in de toegang tot jurisprudentie en andere juridische informatie (deel 3.1 en deel 3.2). De voorlopers experimenteren met elektronische interactie met partijen, door webformulieren en digitale toegang. De toegankelijkheid van informatie over de rechtspraak heeft meer publieke controle mogelijk gemaakt. En waar de rechtspraak de eigen uitspraken publiceert versterkt zij daarmee haar eigen rol als hoeder van het recht.

IT zoals een jurisprudentiedatabase of zelfs digitale toegang, beïnvloedt het gerechtelijke proces zelf niet direct. Die is daarom betrekkelijk eenvoudig om in te voeren, zoals blijkt in deel 3

hieronder. Anders is dat bij de IT die het rechterlijk proces wel rechtstreeks raakt. Uit Opinion 14 blijkt dat deze mogelijk angst, en soms ook tegenstand veroorzaakt.

Volgens mijn eerdere onderzoek zit het meest in het oog springende tekort bij de besturing (zie hiervoor ook deel 3.3)². De leiding van de rechtspraak en de IT-organisatie moeten begrijpen hoe informatie in de gerechten werkt, en wat dat betekent voor de IT, anders werkt de IT averechts en is het geen verbetering. Het is mogelijk dat hier of daar het bestuur van de rechtspraak moet worden aangepast om strategievorming mogelijk te maken, en te zorgen dat de juiste prioriteiten gesteld kunnen worden.

En hoe zit het met Nederland?

Nederland is in Europa qua IT in de rechtspraak een hoge middenmoter (zie de inleiding van deel 3). Onze nationale trots zijn de kennissystemen Porta Iuris en Wiki Juridica. Onze zaaksregistratiesystemen waren ooit hun tijd ver vooruit, maar dat zijn ze al lang niet meer. Ik merk zelf hoe Berber in het bestuursrecht de ontwikkeling van de Nieuwe Zaaksbehandeling in de weg staat. De besturing van de IT is in de afgelopen tien jaar ingrijpend gewijzigd, en deze verbetering is voor de gebruikers goed merkbaar. De uitwisseling met de externe omgeving en het gebruik van digitale dossiers wordt gestaag ontwikkeld.

Onze nationale trots zijn de kennissystemen Porta Iuris en Wiki Juridica.

2 De totstandkoming van Opinion 14

Ieder jaar maakt de Adviesraad van Europese Rechters, CCJE naar zijn Franse benaming van Conseil Consultatif de Juges Européens, een Opinion. CCJE is een adviesorgaan van de Raad van Europa op het terrein van de onafhankelijkheid, onpartijdigheid en bevoegdheid van rechters. CCJE bestaat uit rechters die ieder een lidstaat van de Raad van Europa vertegenwoordigen. Als voorbereiding voor Opinion 14 werd een enquête gehouden onder de lidstaten over de stand van IT in hun gerechten. Een werkgroep van 9 CCJE-leden heeft, in twee zittingen in Straatsburg, met de resultaten daarvan een concepttekst gemaakt. Dat concept is besproken en aangenomen in de plenaire vergadering van CCJE in november 2011. Het resultaat staat op de website van de Raad van Europa³.

Positief

CCJE waardeert IT positief als een middel om de rechtspleging te versterken, door betere toegang tot het recht, de behandeling van zaken en kwaliteitscontrole van het rechtssysteem, en vanwege de centrale rol in de informatievoorziening voor rechters, juristen en andere betrokkenen bij het rechtssysteem, maar ook voor het publiek en de media. IT kan de belangrijke rol van de rechtspraak in de rechtsstaat versterken.

Een meerderheid van de antwoorden in de enquête ziet voordelen in het gebruik van IT doormeer efficiency, snelheid en lagere kosten, toegang tot juridische informatie en als dienstverlening aan de burger. Enkelen zagen ook nadelen, vooral in de kosten en in informatiebeveiliging.

Artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Mensenrechten (EVRM)

Artikel 6 vormde het voornaamste oriëntatiepunt bij het formuleren van Opinion 14: toegang tot een onafhankelijke, onpartijdige rechter, en een eerlijke, tijdige procedure. Bij elk onderdeel van de gerechtelijke procedure werd bekeken wat het gebruik van IT kan betekenen voor de normen

² Reiling, Dory. Technology for Justice, how information technology can support judicial reform, dissertatie (VU Amsterdam), Leiden University Press, 2009. E-book-versie gratis te downloaden van www.doryreiling.com.

³ www.coe.int/cje

van artikel 6. Eerdere Opinions van CCJE en de Magna Charta van de Rechters, aangenomen in november 2010, vormden de rest van het beoordelingskader⁴. De Magna Charta is een samenvatting en codificatie van de voornaamste conclusies van tot dan toe aangenomen Opinions, die samen de fundamentele beginselen van CCJE vormen.

3 Bestaand gebruik van IT

Wie meer wil weten over IT en innovatie in de rechtspleging doet er goed aan om naar de bestaande situatie te kijken. De CCJE-enquête levert veel interessante informatie over de manier waarop gerechten in Europa IT gebruiken. Daarnaast voert iedere twee jaar de Commission on the Efficiency of Justice (CEPEJ, naar de Franse naam) een onderzoek uit naar de rechtspleging in Europa. CEPEJ is een commissie van de Raad van Europa. Het gebruik van IT in de rechtspraak wordt sinds 2004 bijgehouden, en dat betekent dat we er nu een meerjarig overzicht van hebben. Deze twee onderzoeken zijn interessant en belangrijk omdat we tot nu toe nog niet zo veel weten over de invoering van IT in de gerechten. Zij zijn in het vervolg van dit artikel de belangrijkste bronnen⁵.

De lidstaten van de Raad van Europa kunnen op grond van het CEPEJ-onderzoek wat betreft hun IT-gebruik worden verdeeld in voorlopers, middenmoters en beginners. De 17 voorlopers hebben de directe ondersteuning en die voor het management in alle gerechten goed op orde, en ze communiceren elektronisch met hun omgeving. De 20 middenmoters hebben de directe ondersteuning en het gerechtsmanagement grotendeels op orde, maar ze communiceren nog niet veel met de omgeving. Nederland is een hoge middenmoter. Er zijn 8 beginners, met een heel laag IT-niveau.

De CCJE-enquête is door 37 lidstaten beantwoord. De beginners en de voorlopers zijn ondervertegenwoordigd. Dat betekent dat we mogelijk belangrijke informatie missen over de innovaties die de voorlopers aan het invoeren zijn.

Opinion 14

Dit onderdeel volgt de indeling van CCJE- Opinion 14. Dat betekent dat achtereenvolgens aan de orde komen: IT met betrekking tot (1) toegang tot het recht, in (2) de procedure, and (3) met betrekking tot onafhankelijkheid en besturing. Voor ieder onderwerp bespreken we eerst de normen van artikel 6 EVRM en die in andere CCJE-Opinions. Dan volgt een analyse van het niveau van IT in de gerechten in de praktijk, gebaseerd op de onderzoeken van CCJE en CEPEJ.

3.1 Toegang tot het recht

Artikel 6 EVRM en Opinion 14

Toegang tot het recht is een ruim begrip dat toegang tot de rechter zoals neergelegd in artikel 6 EVRM, maar ook toegang tot juridische informatie omvat.

CCJE verklaart in Opinion 14 dat volledige, juiste en up to date informatie over de procedure een fundamenteel aspect vormt van de garantie van toegang tot het recht. Rechters moeten dus zorgen dat voor iedereen die betrokken is bij een gerechtelijke procedure de juiste informatie beschikbaar is, bijvoorbeeld ten aanzien van de eisen voor toegang tot de rechter, met het oog op de vereiste equality of arms. CCJE waarschuwt dat invoering van IT geen excuus mag zijn om gerechten te sluiten. Belangrijke uitspraken moeten gratis op het Internet toegankelijk worden, met inachtneming van de bescherming van persoonsgegevens. CCJE juicht de invoering toe van

⁴ Magna Charta of Judges, aangenomen door CCJE in november 2010, te vinden op de CCJE website bij www.coe.int.

⁵ CEPEJ 2006, European Commission for the Efficiency of Justice, European Judicial Systems Edition 2006 (2004 data), CEPEJ 2008 (2006 data), CEPEJ 2010 (2008 data).

internationale uitspraak aanduidingen zoals de European Union Case Law Identifier (ECLI) voor betere toegang tot buitenlandse uitspraken.

De praktijk

Elektronische interactie tussen burgers en bestuursorganen zoals de rechtspraak is in ontwikkeling. De EU-benchmark voor e-government brengt de ontwikkeling in beeld⁶:

Fase 1: informatie on line over openbare diensten

Fase 2: eenzijdige communicatie, formulieren downloaden

Fase 3: tweezijdige communicatie, formulieren verwerken

Fase 4: transacties, zaaksafhandeling, uitspraak en executie (betaling)⁷.

Toegang tot juridische informatie

Dit begrip omvat toegang tot algemene informatie, hulp bij het voorkomen of oplossen van problemen die uiteindelijk bij de rechter zouden kunnen belanden, en verder ook informatie voor toegang tot de rechter. Toegankelijke informatie kan buitengerechtelijke geschilbeslechting bevorderen.

Toegang tot de rechter kan de kans van de burger op een rechtvaardige oplossing van zijn of haar probleem vergroten. De rechter heeft bovendien ook nog een ruimere, rechtsnormerende rol.

Voor dit laatste is van belang, in hoeverre rechters hun uitspraken rechtstreeks publiceren.

Volgens het CCJE-onderzoek hebben steeds meer, maar nog steeds minder dan de helft, van de gerechten en rechtspraakorganisaties hun eigen websites. Dat kan een portal zijn, zoals in Nederland, één site voor de hele rechtspraak, of alleen een site voor het hoogste gerecht. De websites bieden algemene informatie over de rechtspraak, het gerecht en zijn organisatie, en soms ook informatie voor de media, formulieren en uitspraken.

CEPEJ vraagt niet naar websites in het algemeen, maar wel naar het gebruik van speciale sites, webformulieren en andere vormen van elektronische communicatie.

Tabel 1 Elektronische communicatie in gerechten in Europa

technologie werkt in alle gerechten	2004	2006	2008
webformulieren	13	11	15
speciale websites	18	14	20
andere elektronische communicatie	12	15	16
bron: CEPEJ 2006, blz. 69, 2008 blz. 86 en 2010 blz. 93			

We zien dat in 2004 13 landen hebben geantwoord dat in alle gerechten webformulieren worden gebruikt. In 2008 zijn dat er 15. Zo kunnen we vaststellen dat het gebruik van speciale websites en met enige afstand ook van webformulieren en andere elektronische communicatie toeneemt, een ontwikkeling in de richting van fase 2 van de EU-benchmark.

Digitale toegang, E-filing

⁶ EU e-government Benchmarking blz. 16

⁷ Reiling 2009 blz. 55

Digitaal aanbrenge van een zaak is nog lang niet overal wettelijk mogelijk, zo blijkt uit het CCJE-onderzoek. In de praktijk is e-filing zeldzaam en experimenteel, alleen Oostenrijk maakt er veel gebruik van. De eisen aan digitaal aanbrenge zijn heel verschillend: 2 landen eisen een elektronische handtekening, 5 gebruiken een webformulier en 6 landen eisen een gekwalificeerde elektronische handtekening. In Nederland kan op rechtspraak.nl digitaal beroep worden ingesteld bij de bestuursrechter. Daarvoor is een DigiD nodig. Het digitaal beroep wordt na indiening nog wel afgedrukt en verwerkt in een papieren dossier. Deze vorm van e-filing is EU-benchmark fase 2. Pas als het beroep ook in een digitaal dossier wordt behandeld en er digitaal met partijen wordt gecommuniceerd, zijn we in fase 3 beland. Een ruime minderheid meldt dat ze elektronisch communiceert met advocaten, soms per email en soms via de portalen, zoals in Nederland met de roljournalen.

Engeland en Wales (die geen antwoorden instuurden) kennen al een fase 4-procedure. Money Claim On Line (MCOL) voor geldvorderingen en Possession Claim On Line (PCOL) voor het terugnemen van zekerheid zijn volledig elektronische transactieprocessen.

3.2 IT in de procedure

Artikel 6 EVRM geeft de burger recht op een eerlijk proces binnen een redelijke termijn. Het gebruik van informatie is een wezenlijk bestanddeel van een gerechtelijke procedure: recht op tegenspraak, horen van getuigen of deskundigen, documenten. Het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) heeft uitgemaakt dat een verhoor per videoconferentie aan alle eisen van artikel 6 moet voldoen, met inbegrip van de mogelijkheid om een verklaring af te leggen en het recht op verdediging⁸.

Opinion 14 erkent dat IT kansen biedt voor de behandeling van zaken, kennismanagement en up to date kosteloze toegang tot juridische informatie en uitspraken. Uitwisseling van stukken en toegang tot procesinformatie wordt voor partijen eenvoudiger. Videoconferencing kan helpen bij extra beveiliging of het horen van deskundigen of getuigen op afstand.

Opinion 14 ziet ook risico's. IT mag de procedurele garanties van een eerlijk proces niet verminderen of noodzakelijke handelingen bemoeilijken. IT zou slechts procedurestappen mogen vereenvoudigen of vervangen, teneinde in een individueel geval gefundeerd tot een uitspraak te komen. IT mag de rol van de rechter in het beoordelen van bewijs, bepalen welk recht van toepassing is en een uitspraak doen uitsluitend volgens de wet, niet overnemen.

IT moet het rechterlijk proces ondersteunen, en niet beperken. Over videoconferencing wordt nog gezegd dat het een minder nauwkeurige waarneming van de verklaring kan opleveren, en dat de rechten van de verdediging er niet door beperkt mogen worden.

Digitale dossiers en elektronische handtekeningen zijn grotendeels nog experimenteel
--

De procedure in de praktijk

IT is van een apparaat voor de administratie nu een integrale informatiemachine geworden voor alle processen in de rechtspraak: zaken behandelen, het gerecht organiseren, kennis delen, zittingen houden. Al die verschillende processen vereisen ieder verschillende soorten informatietechnologie.

⁸ EHRM 5 oktober 2006, Marcello Viola tegen Italië, no. 45106/04 [klik hier voor de tekst](#), EHRM 27 oktober 2007, Ascitutto tegen Italië, no. 35795/02, [klik hier voor de tekst](#).

Kantoorautomatisering

Het CCJE-onderzoek laat zien dat rechters steeds meer op een computer zelf uitspraken schrijven. Ongeveer de helft gebruikt daarbij modellen of standaard tekstblokken. Een enkeling gebruikt spraakherkenning.

Bijna de helft van de lidstaten gebruikt de gegevens in de registratiesystemen om de doorlooptijden in de gaten te houden. De gegevens over individuele rechters worden alleen gebruikt voor statistische doeleinden. Iedereen gebruikt en archiveert nog papieren dossiers. Digitale dossiers en elektronische handtekeningen zijn grotendeels nog experimenteel. Ook uit de CEPEJ-gegevens blijkt dat in de rechtspraak tekstverwerking een algemeen verschijnsel is geworden. Email en internettoegang worden steeds gebruikelijker op het bureau van de rechter.

Tabel 2 Technologie op het bureau van de rechter

technologie werkt in alle gerechten	2004	2006	2008
tekstverwerking	40	42	45
email	31	33	41
Internettoegang	33	33	40
Jurisprudentiedatabases	33	33	41
Digitale dossiers	20	18	21
bron: CEPEJ 2006, blz. 69, 2008 blz. 86 en 2010 blz. 93			

In 2004 had, volgens de antwoorden, bijna de helft (20) digitale dossiers in alle gerechten. In 2006 nog maar 18, en in 2008 waren het er 21. Volgens het CCJE-onderzoek is het gebruik van digitale dossiers nog een zeldzaamheid, en hooguit experimenteel – behalve in Oostenrijk.

Jurisprudentiedatabases en andere juridische informatie voor rechters

CEPEJ laat zien dat de jurisprudentiedatabases bijna overal deel uitmaken van het bureau van de rechter. Het is goed om te bedenken dat deze databases heel verschillend van aard kunnen zijn: innovatieve uitspraken van belang voor de juridische beroepsgroep, gezaghebbende uitspraken van een hoogste gerecht, een archief van alle rechterlijke uitspraken.

Als de rechtspraak de eigen uitspraken op het internet gaat publiceren, verandert de markt voor juridische informatie ingrijpend. Niet langer gaan die uitspraken uitsluitend naar de uitgevers, die ze vervolgens tegen betaling aan de gebruikers ter beschikking stellen, maar de gebruikers worden tegelijkertijd ook producenten van hun eigen informatie.

Volgens de gegevens van CEPEJ hebben bijna alle gerechten in Europa jurisprudentiedatabases in alle gerechten. Niet bekend is of die toegankelijk zijn voor het grote publiek.

Uit het CCJE-onderzoek leren we dat de juridische informatie voor de rechters ook steeds meer elektronisch toegankelijk wordt. De bron kan de overheid zijn, of een private bron zoals een uitgever. Europese wetgeving, waar voorhanden, komt meestal uit een overheidsbron, net als nationale jurisprudentie. Er is veel minder toegang tot internationale jurisprudentie en wetenschappelijke commentaren, uit welke bron dan ook.

Management

Voor het management van gerechten onderzoekt CEPEJ de aanwezigheid van drie soorten databases: zaaksregistratiesystemen, systemen voor het managen van gerechten of voor case management, en financiële systemen. In 2004 had iets meer dan de helft van de lidstaten zaaksregistratiesystemen in alle gerechten. In 2008 was dat gegroeid tot tweederde. Zaaksregistratiesystemen zijn van groot belang voor beter zaaksmanagement. De controlemogelijkheid ondersteunt bijvoorbeeld het verkorten van doorlooptijden omdat gemeten kan worden of interventies effect sorteren.

Tabel 3 Technologie voor het management

technologie werkt in alle gerechten	2004	2006	2008
zaaksregistratie	25	26	34
Gerechtsmanagement en case management	17	20	25
Financieel management	23	26	31
bron: CEPEJ 2006, blz. 69, 2008 blz. 86 en 2010 blz. 93			

Uit het CCJE-onderzoek blijkt dat in de helft van de gevallen de data in zaaksregistratiesystemen ook gebruikt worden voor het meten van doorlooptijden. Het is opmerkelijk dat de invoering van systemen voor gerechtsmanagement en voor case management zo ver achterloopt bij zaaksregistratie en zelfs bij financiële systemen.

Het is opmerkelijk dat de invoering van systemen voor gerechtsmanagement en voor case management zo ver achterloopt bij zaaksregistratie en zelfs bij financiële systemen.

Op de zitting

CEPEJ doet geen onderzoek naar het gebruik van technologie voor de zittingszaal, zoals digitale dossiers, projectieapparatuur, audio en video, opnameapparatuur en videoconferencing. Het CCJE-onderzoek wijst uit dat deze instrumenten maar sporadisch worden gebruikt. In de zittingszaal wordt hier en daar gebruik gemaakt van digitale dossiers, projectieapparatuur, en geluids- en videotecnologie. Sommige gerechten maken geluidsopnamen van de zitting, een enkel gerecht neemt zittingen op video op. Ook zijn er enkelen die videoconferencing gebruiken voor het horen van getuigen, partijen of deskundigen.

3.3 Rechterlijke onafhankelijkheid en besturing van de IT

Artikel 6 geeft een ieder recht op een onafhankelijke, onpartijdige rechter. Onpartijdigheid, en de onafhankelijkheid die haar moet waarborgen, zijn noodzakelijk om juridische problemen op een eerlijke manier te beslechten. Het bestuur van de rechtspraak moet zo zijn ingericht dat deze doelen worden gediend.

Onafhankelijkheid en besturing

Onafhankelijkheid van de rechter is een thema dat in Europa, afhankelijk van de nationale context, op verschillende manieren een rol speelt. In sommige landen wordt die onafhankelijkheid vooral geassocieerd met de beslissingsvrijheid van de individuele rechter. Elders staat de vraag, hoe de rechterlijke onpartijdigheid het best georganiseerd kan worden, meer op de voorgrond. Als IT wordt ingevoerd, verandert de manier waarop de rechter en de rechtspraak werken. Dat kan dus ook gevolgen hebben voor de manier waarop onafhankelijkheid en onpartijdigheid worden gewaarborgd in de dagelijkse praktijk. Onpartijdigheid en onafhankelijkheid zijn dus van belang bij de invoering van IT, en wel op verschillende niveaus: het dagelijks werk, het gerecht als geheel, en de rechtspraak op landelijk niveau.

Opinion 14 erkent dat elektronische toegang tot informatie de rechters minder afhankelijk maakt, en dat IT transparantie en objectiviteit bij het toedelen van zaken en bij case management kan verbeteren. Management gebaseerd op informatieanalyse kan de onafhankelijkheid van de organisatie versterken.

Opinion 14 wees ook een aantal risico's aan waarbij invoering van IT de beslissingsvrijheid van de rechter kan beperken en het rechterlijk domein aantasten. Rechters moeten betrokken zijn bij de besluitvorming die gevolgen heeft voor de rechterlijke beslissingsvrijheid.

De praktijk

Ontwikkeling en beheer van IT zijn voor elke organisatie een grote uitdaging. Voor de rechtspraak vormt de IT ook een nieuwe uitdaging voor de besturingsstructuur. In de verschillende landen in Europa zijn de verantwoordelijkheden voor de rechtspleging op verschillende manieren tussen de wetgever, het bestuur en de rechtspraak verdeeld⁹. De beslissingen over IT worden, zo blijkt uit de CCJE-enquête, in ongeveer de helft van de lidstaten genomen door de Raad voor de Rechtspraak of de nationale gerechtsadministratie, in minder dan de helft van de lidstaten door het Ministerie van Justitie en in een paar lidstaten door het hoogste gerecht. Rechters zijn in minder dan de helft van de lidstaten bij die besluitvorming betrokken.

Tenslotte

De Magna Charta van de Rechters verklaart dat rechters verantwoordelijk zijn voor toegang tot snelle, effectieve en betaalbare geschilbeslechting. Opinion 14 roept rechters, als hoeders van de rechten in artikel 6, op positieve ontwikkelingen te steunen en te zorgen dat de procedurele rechten van partijen met de invoering van IT niet worden benadeeld. Rechters moeten daarvoor betrokken zijn in de besluitvorming.

Literatuur

CCJE Opinion 14, Consultative Council of European Judges, Justice and Information Technologies, Opinion 14, op www.coe.int/ccje
CEPEJ 2006. European Commission for the Efficiency of Justice, European Judicial Systems Edition 2006 (2004 data). Straatsburg 2006. www.coe.int/cepej

⁹ CEPEJ 2010 blz. 291

- CEPEJ 2008. European Commission for the Efficiency of Justice, European Judicial Systems Edition 2008 (2006 data). Straatsburg 2008. www.coe.int/cepej
- CEPEJ 2010. European Commission for the Efficiency of Justice, European Judicial Systems Edition 2010 (2008 data). Straatsburg 2010. www.coe.int/cepej
- Reiling, Dory 2009. Technology for Justice, How Information Technology can Support Judicial Reform, Law, Governance and Technology Series, Leiden University Press, Leiden, 2009. gratis e-book download op www.doryreiling.com